Робота на здобуття Державної премії України
в галузі науки і техніки за 2020 рік

ІННОВАЦІЙНІ НАНОБІОТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ І ХІМІОТЕРАПІЇ ПАТОЛОГІЧНИХ СТАНІВ

Автори роботи

- **СТОЙКА Ростислав Стефанович -** член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу регуляції проліферації клітин та апоптозу **Інституту біології клітини НАН України**
- **РИНДИЧ Алла Володимирівна** - член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук, професор, завідувачка відділу функціональної геноміки **Інституту молекулярної біології і генетики НАН України**
- **ФІЛОНЕНКО Валерій Вікторович** - доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу сигнальних систем клітини **Інституту молекулярної біології і генетики НАН України**
- **ДРОБОТ Людмила Борисівна** - доктор біологічних наук, професор, завідувачка відділу сигнальних механізмів **Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України**
- **МАТИШЕВСЬКА Ольга Павлівна -** доктор біологічних наук, професор, провідна наукова співробітниця відділу науково-технічної інформації **Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України**
- **ПРИЛУЦЬКИЙ Юрій Іванович -** доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри біофізики та медичної інформатики ННЦ «Інститут біології та медицини» **Київського національного університету імені Тараса Шевченка**
- **ПАНЧУК Ростислав Русланович -** доктор біологічних наук, старший науковий співробітник відділу регуляції проліферації клітин і апоптозу **Інституту біології клітини НАН України**
- **ПІРКО Ярослав Васильович -** кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, учений секретар **Державної Установи «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України»**

Мета і головні етапи роботи:

1) Пошук та ідентифікація специфічних біомаркерів нейродегенеративних та онкологічних захворювань та їх використання як діагностичних індикаторів та потенційних векторів наноносіїв. Розділи 1, 2, 3.

2) Дизайн і синтез зручних у використанні нано-платформ та їх застосування у хіміотерапії для знешкодження пухлинних клітин in *vitro* та *in vivo*.

Розділи 4, 5.

Розумні (smart) системи для діагностики і хіміотерапії

Вектор

антитіла для розпізнавання специфічних клітин і таргетної дії на них

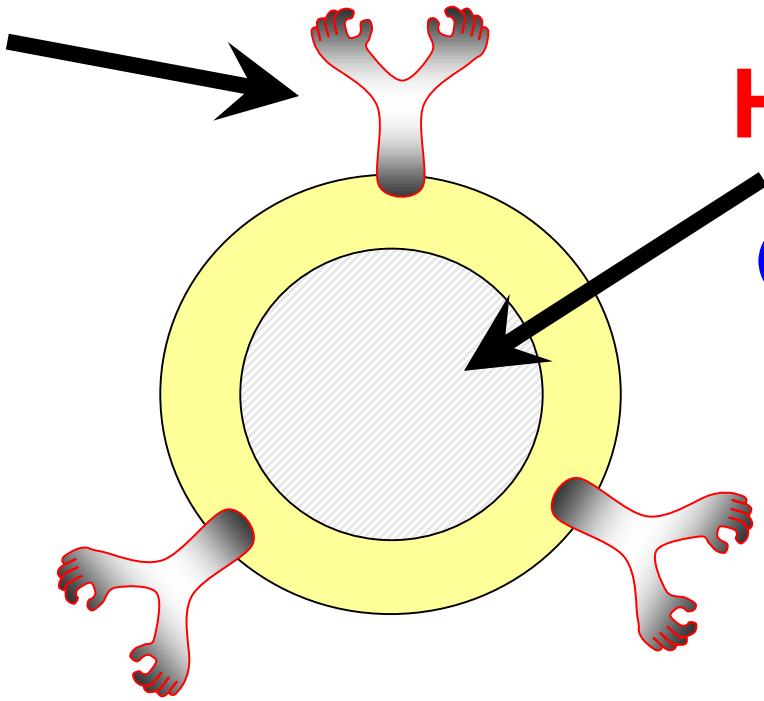

Наноплатформа

з активним елементом (ліки) та іншими корисними функціями

Розділ 1. Виявлення біомаркерів ранніх стадій нейродегенеративних та онкологічних захворювань і створення тест-систем на основі нанокон’югатів для їх високочутливої детекції

На генетичному та молекулярному рівнях ідентифіковано нові біомаркери низки патологічних станів людини (хвороба Альцгаймера, синдром Дауна і рак молочної залози).

Запропоновано використання білків інтерсектинів - ITSN1 і ITSN2 - як біомаркерів нейродегенеративних та онкологічних захворювань людини, зокрема використання білка ITSN2 як прогностичного маркера раку молочної залози.

Виявлення пухлино-асоційованих антигенів (ПАА) людини
(із застосуванням технології SEREX)

Ідентифікація ПАА карциноми грудної залози *(метод SEREX)*

→

Створення рекомбінантних аналогів ПАА *(клонування в бактеріях та афінна очистка)*

→

Широкомасштабний алогений скрининг ПАА сироватками хворих Roc-аналіз *(Імуноферментний аналіз - ІФА)*

→

Roc-аналіз різних комбінацій ПАА для визначення показників чутливості та специфічності в аналізі сироваток хворих

Вибір комбінації з 6-ти пухлино-асоційованих антигенів (ПАА)

(RAD50, NY-BR-62 , NY-CO-58, PARD3, SAP30BP, SPP1)

з найкращими показниками чутливості (95%) та специфічності (70%)

для розробки тест-системи серологічної діагностики раку грудної залози

Roc (receiver operating characteristic) аналіз - крива похибок.

Значення виявлених у роботі пухлино-асоційованих антигенів для їх ранньої діагностики та імунотерапії пухлин людини описане:

Патент США: US 9,701,755 B2, July 11, 2017 «Membrane transporter NAPI2B (SLC34A2) epitope for antibody therapy, antibodies directed thereto, and target for cancer therapy».

Розділ 3. Інноваційні клітинні біотехнології для оцінювання ефективності нових протипухлинних та анти-метастатичних препаратів для вибіркового знищення ракових стовбурових клітин

Встановлено, що адаптерний білок Ruk/CIN85 є важливим прогностичним маркером процесу пухлинного росту і може слугувати молекулярною мішенню для дії протипухлинних препаратів, скерованих на пригнічення пластичності аденокарциномних пухлин.

Одержано Патент України №130483 від 10.12.2018 «Застосування стабільних сублініій пухлинних клітин як моделі для тестування протипухлинних препаратів, скерованих на знищення ракових стовбурових клітин».

Наноплатформи для доставки медикаментозних препаратів, використані в цій роботі :

1) Fullerene C60 (створений в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у співпраці з дослідниками з Технічного Університету Ільменау (Німеччина);
2) Poly(2-oxazoline) (створений у співпраці з Університетом Вюрцбурга (Німеччина) і досліджений в Інституті біології клітини НАН України.

Розділ 4.

1) **Фотозбудження** фулерену C_{60} і новостворених біосумісних наночастинок у хіміотерапії та діагностиці злоякісних пухлин.

2) Підвищення **ефективності дії** протипухлинних ліків за їх доставки у клітини-мішені фулереном C_{60}.

Інгібування метастазування легеневої карциноми Льюїс миші нанокомплексом фулерен C_{60}-цисплатин

Група тварин	Кількість метастазів пухлини у мишей	Загальний об'єм (мм³) метастазів у легені мишей	Середній об'єм (мм³) окремого метастазного вузла
Контрольна група (внутрішньочеревне введення фізрозчину), n=10	13	112±8	8.6±0.6
Група 1 (внутрішньочеревне введення водного розчину C_{60} фулерену), n=10	7	30±2*	4.3±0.3*
Група 2 (внутрішньочеревне введення цисплатину), n=10	12	48±3*	4.0±0.3*
Група 3 (внутрішньочеревне введення нанокомплексу C_{60}-цисплатин), n=10	9	28±2*	3.1±0.2*

*P<0,05 – порівняно з контрольною групою

У роботі також розроблено оригінальні методи

Нековалентної біологічно сумісної функціоналізації вуглецевих нанотрубок для їх використання для перенесення таргетних біомолекул, зокрема ДНК, в клітини-мішені.

Оригінальну біотехнологію фітохімічних ємностей (екстракти з рослин, міцелію грибів), що дозволила синтезувати біметалічні наночастинки Ag/Au і квантові точкові наночастинки Ag_2S, придатні для візуалізації субклітинних структур пухлинних клітин.

Розділ 5.

Іммобілізація водонерозчинного антибіотика ландоміцину А (ЛА) на біосумісному нанополімері на основі полі-2-оксазоліну :

1) підвищує ефективність терапевтичної дії ЛА;
2) зменшує негативні побічні ефекти його дії в організмі,
3) забезпечує здатність долати множинну медикаментозну резистентність злоякісних клітин;
4) забезпечує водорозчинність ЛА.

Показник виживання мишей з меланомою B16 за дії ландоміцину А у вільній формі та в комплексі із полі-2-оксазоліновим носієм

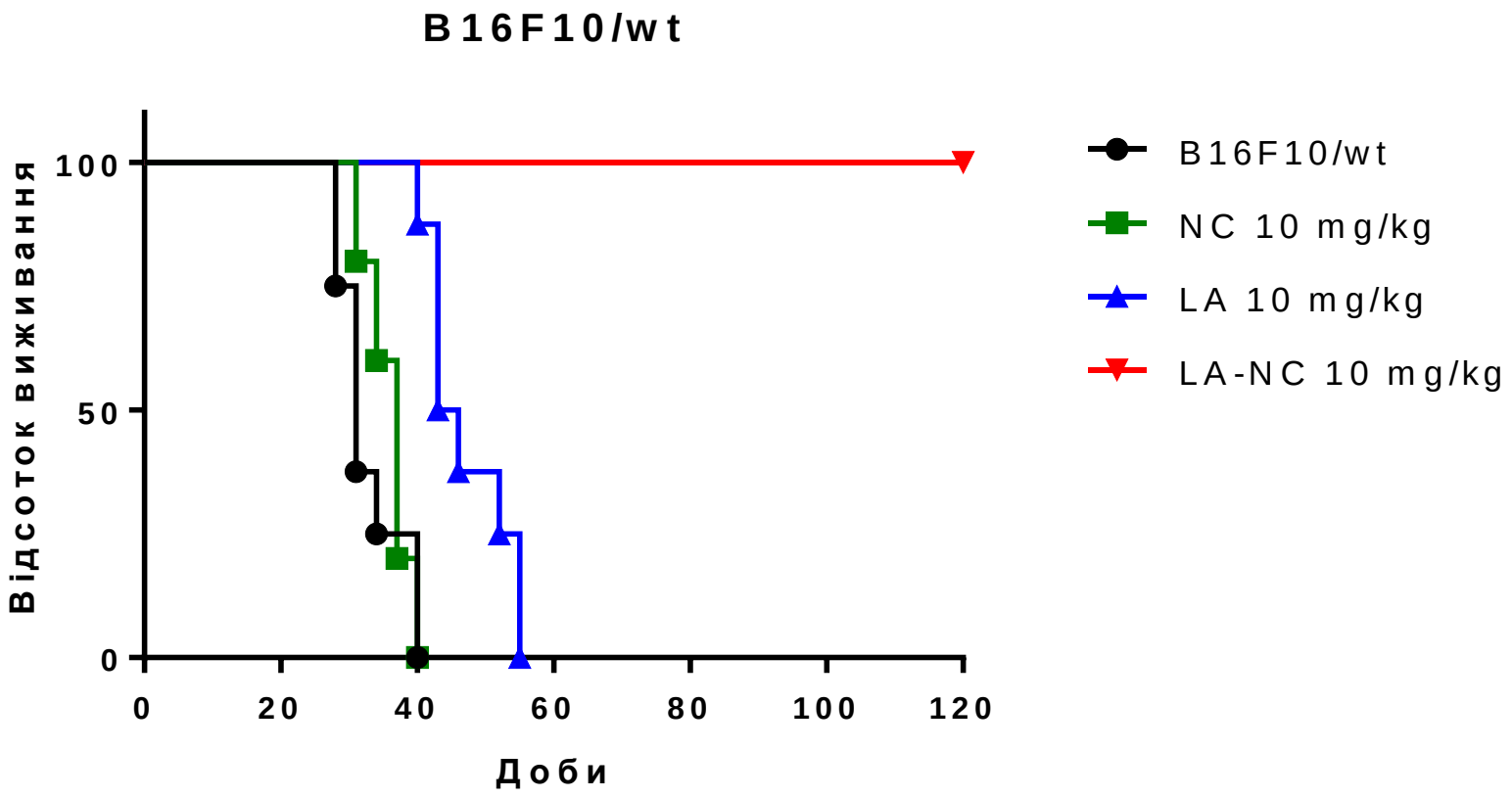

NB: Лікування тварин-пухлиноносіїв доксорубіцином у аналогічній дозі призводила до їх загибелі на 45-50 день після інокуляції пухлини, хоча меланома B16 володіє природною стійкістю до доксорубіцину внаслідок надекспресії Р-глікопротеїну

Основні висновки за результатами роботи

У роботі «ІННОВАЦІЙНІ НАНОБІОТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ І ХІМІОТЕРАПІЇ ПАТОЛОГІЧНИХ СТАНІВ», що подається на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки:

1) обгрунтовані засади для створення і впровадження нових вітчизняних інноваційних нанобіотехнологій, здатних підвищити ефективність діагностики нейродегенеративних та онкологічних захворювань;
2) суттєво підвищено ефективність дії протипухлинних препаратів шляхом їх включення до складу біосумісних наноматеріалів, здатних замінити відповідні імпортні препарати, малодоступні в Україні через їх високу ціну.

Матеріали роботи представлені

- в 5-ти монографіях, 40 розділах монографій, у т.ч. 16-ти виданих за кордоном. Опубліковано 471 статтю у журналах бази даних Scopus (294 статті у міжнародних журналах) із сумарним імпакт-фактором 835, сумарний індекс Гірша – 39 (Scopus), кількість цитувань – 6279 (Scopus), 5174 (Web of Science), 9834 (Google Scholar).
- Матеріали роботи також містяться у 20-ти Патентах, у т.ч. Патенті США і 14-ти патентах України на винахід.
- У рамках роботи виконано 80 науково-дослідних проектів, у т.ч. 28 проектів з міжнародним фінансуванням, захищено 6 докторських і 59 кандидатських дисертацій.

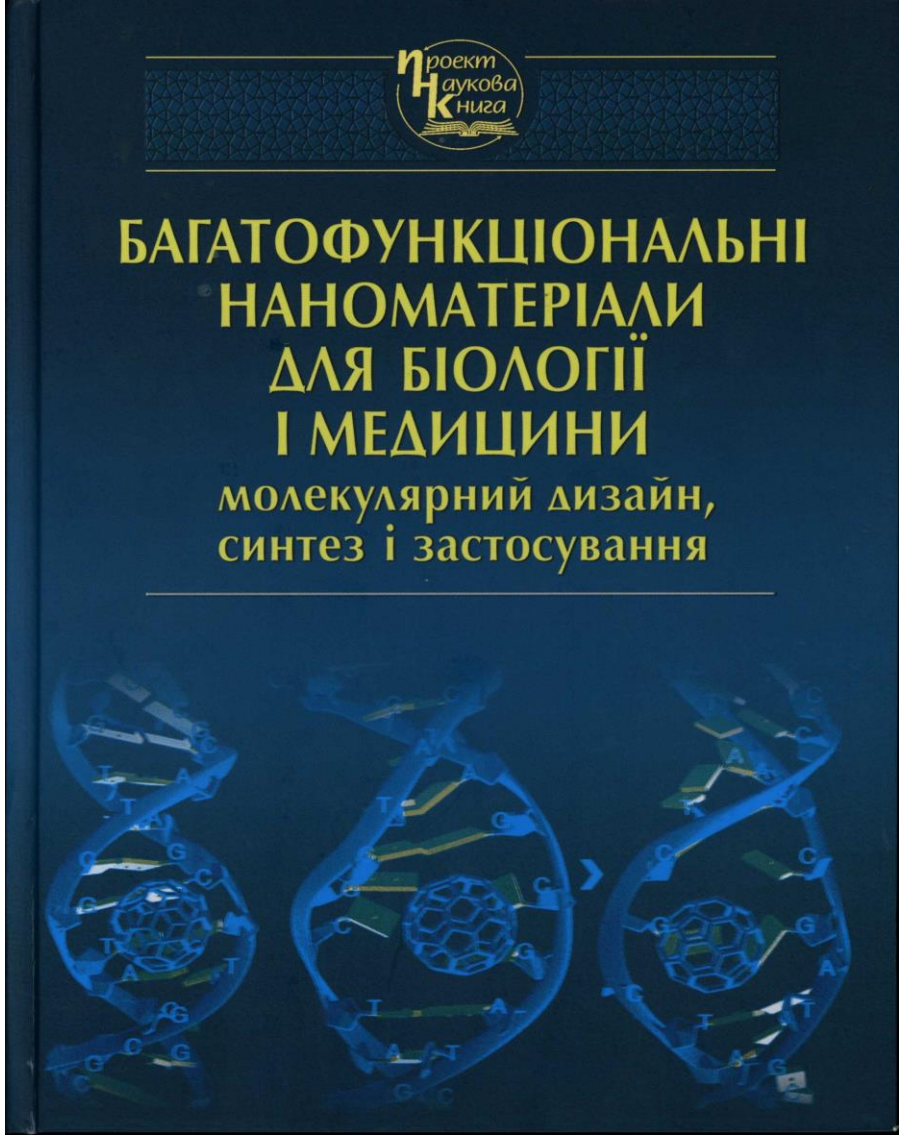

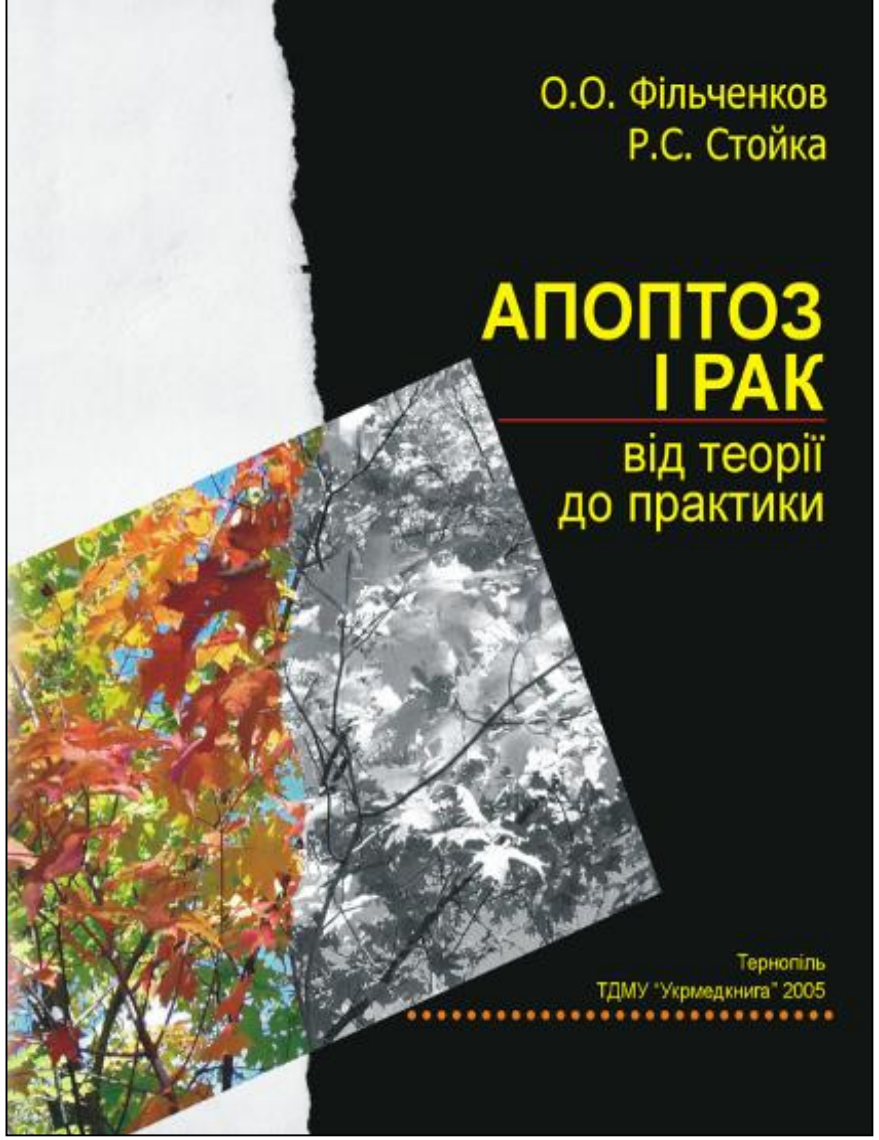

Під редакцією члена-кореспондента НАН України Стойки Р.С. Наукова Думка, Київ, 2017. 364 с.

О.О. Фільченков, Р.С. Стойка
Апоптоз і рак: від теорії до практики.
УкрМедКнига, Тернопіль. 2006. 524 с.

Практична цінність роботи

За розрахунками перспективності представленої інноваційної розробки вартість імпортозаміщення при переході на розроблений інноваційний протипухлинний засіб для фармакотерапії злоякісних новоутворень становить 1 млн. 564 тис. доларів США на рік.

Виконання авторами роботи 28-ми грантів із міжнародним фінансуванням дозволило залучити в бюджет України кошти міжнародних фундацій у сумі, еквівалентній 28,0 млн. грн.